

על הגיליון הנוכחי

הגיליון הנוכחי של "הו!" הוא אסופה קטנה של שירת העולם, ראשונה בסדרה של אסופות שנפרסם במסגרת פעילותו הסדירה של כתב העת. מאז גיליונו הראשון של "הו!" שראה אור ב-2005 אנחנו מקדישים מקום נרחב לשירה מתורגמת, ובשנים עשר הגיליונות שראו אור עד כה "גדלו" עם "הו!" כמה וכמה מתרגמים/יצרים, שאפשר לראות בהם אסכולה בפני עצמה: אסכולת "הו!" לתרגום שירה.

מגוון השירים הכלולים בגיליון זה הוא רחב מאוד, הן מהבחינה הגאוגרפית והלשונית, הן מבחינת התקופות, הסוגות והזרמים הפואטיים שהוא חובק. הגיליון נפתח בקטע מאחת היצירות השיריות הקדומות ביותר – התאוגוניה (תולדות האלים) מאת הסיודוס, ככל הנראה מהמאה השמינית לפני הספירה – ומסתיים בשני מבחרים נרחבים של שירי מחאה ואהבה מרוסיה ומאיראן של המאה העשרים ואחת.

בין לבין כולל הגיליון שלל יצירות נוספות: אידיליה ומכתמי חוכמה מיוון העתיקה (תאוקריטוס, דיוגנס לארטיס), שירה מיסטית ושירת תשוקה ערבית ופרסית מימי הביניים (ולאדה בנת אלמסתפפי, אבן זיידון, ג'אלאל א-דין רומי), רנגה יפנית מהמאה השבע-עשרה, מקבץ של שירה אנגלית מהמאה התשע-עשרה (שיר של סמואל באטלר בשלושה תרגומים חדשים שונים, וכן שירים של בלייק, וורדסוורת' וטניסון), יצירות של כמה מנציגיו החשובים של המודרניזם האירופי לגונו (ייטס האירי, אפולינר הצרפתי, מנדלשטם ויסנין הרוסים, נלי זק"ש הגרמנייה, קוראדו גובוני האיטלקי, אודיסאוס אֵליטיס היווני, קדיה מולודובסקי כתבת היידיש ותדיאוש רוז'ביץ הפולני), כמה מנציגיהם המרכזיים של זרמי המודרניזם בשירה האמריקנית מהמאה העשרים ("שירת הנשגב" של רובינסון ג'פרס, ה"אימג'יזם" של אליזבת בישופ והשירה ה"וידויית" של ג'ון ברימן ושל אן סקסטון), וכן מנואל פורקאנו, המשורר הקטלאני בן זמננו, וכמה ממיטב משוררי רוסיה ואיראן העכשוויים. עוד כולל המבחר שלושה תרגומי שירה גנוזים של דליה רביקוביץ, שאנחנו גאים לפרסם לראשונה.

כל השירים מופיעים כאן בפרסום ראשון, ורובם הגדול תורגמו במיוחד לגיליון החדש – מ-12 שפות שונות – על ידי מיטב מתרגמי השירה בישראל. מה שהנחה אותנו בבחירת היצירות הוא איכות התרגומים לא פחות מאשר חשיבותם של השירים המקוריים בתרבויותיהם. מובן שאין כאן שום ניסיון לקבוע מסמרות באשר לשאלה מה "ראוי" להיכלל באנתולוגיה של שירת העולם, אלא רק להציג חתך עשיר ומגוון של היצירה התרגומית בישראל כיום. בשל מגבלות תקציב לא יכולנו לכלול בגיליון הנוכחי מספר רב של יצירות שעדיין יש עליהן זכויות יוצרים, ומשום כך חלקה של היצירה העכשווית קטן יחסית. אבל את המגבלה הכספית הזאת השתדלנו להפוך ליתרון באמצעות הזמנה מסיבית של תרגומי קלאסיקות שהן קניין הציבור, ורבות מהן רואות כאן אור בעברית לראשונה.

בסוף הגיליון תמצאו את "שאלון המתרגמים של 'הו!' – שאלון שהפנינו לכמה מטובי המתרגמים כיום בישראל בשירה וגם בפרוזה (רבים מהם משתתפים קבועים ב"הו!") בכמה סוגיות עקרוניות שנוגעות למלאכת התרגום: למי חב המתרגם את נאמנותו? מה הופך תרגום ליצירת אמנות? מה הם יחסי הגומלין בין התרגום לבין היצירה המקורית? ועוד ועוד. משתתפים, לפי סדר האלפבית: אברהם ארואטי, שמעון בוזגלו, ניצה בן-ארי, סיון בסקין, עמינדב דיקמן, שמעון זנדבנק, רועי חן, גילי מירסקי, דורי מגור ורונון סוניס.

כמה ממשתתפי השאלון ניצלו את ההזדמנות ושלחו לנו הרהורים שהם מעין מסות בזעיר-אנפין על תחום עיסוקם. שלא במפתיע, תשובותיהם של המשתתפים השונים חושפות תפיסות עולם מגוונות ולפעמים גם חילוקי דעות עמוקים בין המתרגמים. כך, למשל, מעניין לעקוב אחרי הגישות הקוטביות של מתרגמים שונים בכל הנוגע לגובה המשלב הלשוני ולצורך בשמירה על הצורה השירית בתרגום לעברית. המחלוקת היא לכאורה טכנית, אך למעשה היא נוגעת לעצם מהותו של מעשה התרגום.

לדוגמה, שמעון בוזגלו (שתרגומו לקטע מה"תאוגוניה" פותח את הגיליון), אומר: "יש מקרים פתטיים של אנשים שחושבים שאם הם מתרגמים קלאסיקה בלשון מליצית, הם מאוד קרובים למקור. נדמה לי שמאז ומעולם הנטייה של משוררים וסופרים ראויים לשמם – לפחות בעיני – היתה לכתוב בלשון בני אדם, לשון פשוטה וצלולה. חוץ מכמה סדיסטים ידועים, המטרה של רובם היתה להפעיל את הקורא באמצעות התוכן והצורה, ולא להפוך את השפה לסד עינויים. [...] אתה קורא תרגומים, תרגומי קלאסיקה בעיקר, ואתה אומר לעצמך – בעבר חיו רק גלמים וקרשים?"

אברהם ארואטי, שבגיליון הנוכחי מופיע תרגומו למכתמים של דיוגנס, מחזיק בדעה מנוגדת בתכלית: "כשאני קורא בהומרוס, למשל, ומנסה לדמיין כיצד עליו להישמע בעברית, נראה לי אך טבעי שלפסוקי האיליאדה והאודיסיאה יהיה נופך מעט ארכאי [...]. על הקוראים לחוש בניחוח הזר של הטקסט המתורגם לעומת שפת הדיבור השגורה על לשונם. ואולם זרותו של הטקסט צריכה לשמש כעין תמריץ להיכרות מעמיקה יותר עמו. זאת אני אומר על סמך העמקה במקור היווני, שמדי קראי בו אני שב ומשתכנע כי לתרגם את הומרוס – או כל שירה אפית הרואית מן המסורת היוונית-רומית – לשפת השיחה הרגילה וללשון שאינה עולה קצת מגובה העיניים, הרי זה לחטוא למקור ובמובן מסוים גם להמעיט ביכולתם של קוראי התרגום להתמודד עם סגנון שלא הכירו כמותו".

ובאותו נושא כמעט מעיר רונון סוניס: "משנות השבעים של המאה העשרים ועד היום שולטת בתרגום העברי התרפסות מתגברת לפני הקוראים, שבאה לידי ביטוי בהתאמת היצירות המתורגמות לרמת ידיעותיהם בשפה העברית ובספרות הכללית, כפי שרמה זו מצטיירת בעיני המתרגמים. ממש כשם שקברניטי מערכת החינוך מקצצים בהיקף החומר הנלמד, כן גם הללו מקצצים בנטיעות, נכנעים ללא קרב. להרגשתי, הקוראים הצעירים היום עייפים מן ההתרפסות הזאת, מן ההנגשה בכל מחיר".

דומה כי רק בנושא אחד כל המתרגמים המשתתפים בשאלון תמימי-דעים: החסרים הגדולים שעדיין יש בתרגום לעברית, והצורך הדחוף לתקן – או לפחות לשפר במעט – את

המצב. כדברי עמינדב דיקמן: "החסרים העצומים שישנם בעברית אין כמותם בשום נחלה אחרת. [...] למראית עין, הגענו לנורמליות: חנויות הספרים אצלנו אינן שונות שוני קיצוני מחנויות ספרים במדינות הים: עומרים על עומרים של ספרים, מכל טוב ספרות העולם, ספרים לרוב, חדשים לבקרים. אבל נורמליות זאת כוזבת לחלוטין: אף לא מחזה אחד של סַנְקָה? אף לא אנתולוגיה אחת של שירה רומית? אף לא אנתולוגיה אחת של השירה הצרפתית הגדולה של המאה התשע-עשרה? ברשימת הדברים החסרים אפשר למלא עמודים לא מעטים". או כפי שמסכמת את הדברים סיון בסקין: "למה לעזאזל X לא מתורגם לעברית? מה, הכל אני צריכה לעשות פה לבד?".

* * *

אנחנו מודים ללי ממן ולעמיר מרקסמר, שריכזו בכשרון ובמסירות את שאלון המתרגמים המתפרסם בגיליון זה. תודה לגדעון טיקוצקי, איש אוצרות הגנון האינסופיים, שהעביר אלינו את תרגומי דליה רביקוביץ מן העיזבון, ולעידו קליר, בנה של המשוררת, שנתן את ברכתו לפרסומם. תודה לשרון כץ מסוכנות דבורה האריס, שסייע לנו להשיג את זכויות הפרסום לכמה וכמה יצירות הרואות אור בגיליון זה. תודה מקרב לב לפרופ' עוזי שביט, מנכ"ל הוצאת "הקיבוץ המאוחד" על סיועו ל"הו!" ועל מסירותו לשירה העברית, וכן לאנשי הוצאת "הקיבוץ המאוחד" ובראש וראשונה לסיגל זלאיט ולאורי מוזס רון המסייעות ביחסי הציבור ובשיווק כתב העת. תודתנו נתונה לפרופ' אברהם נוברשטרן, מנהל בית שלום עליכם בתל אביב, ולרוזלין דרעי, הנספחת לענייני ספרות במכון הצרפתי, התומכים במסירות רבה בכתב העת. תודה עמוקה ליאיר דברת ולדורית שילה, שגם הגיליון הזה לא היה יכול לראות אור בלעדיהם; תודה לאנשי עמותת "הו!", ובראשם מתן מרידור, אמיר בקר ורועי חן; תודה לעו"ד מיכל פרי ולרו"ח שלמה ניב על מסירותם ועל אהבת הספרות שלהם. כתבי יד אפשר לשלוח במייל לכתובת ho.poetry@gmail.com. אתם מוזמנים גם לעמוד הפייסבוק שלנו, שכתובתו: www.facebook.com/ho.literary.mag.